

Шнайдер В.В.

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

КОЗАЦЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: канд. іст. наук., проф. **Воронянський О.В.**

Еволюційний розвиток національної правової культури в Україні потребує серед іншого ідейного наповнення кращими здобутками попередніх поколінь. Питання державно-правової спадщини українського народу викликає жваве обговорення у наукових колах і дає можливість підійти всебічно до вирішення сучасних потреб Української держави. Особливу цінність становить оригінальний, автентично український досвід правотворення, яскравим прикладом якого було козацьке самоврядування.

У який же спосіб самоврядувалась козацька спільнота? Від самого початку козацтво чинило супротив всім формам концентрації влади в руках окремих особистостей, намагаючись вирішувати повсякденні питання виходячи з рівності, яка поширювалася й на очільників. Цей егалітарний устрій, притаманний козацькій громаді, не можна ототожнювати з класичною демократією, бо остання передбачає передачу владних функцій окремим особам чи органам [1, с. 69; 5, с.111; 7,с. 6-18].

Територіально формування козацького стану відбувалося в Київському, Чернігівському, Брацлавському та східній частині Подільського воєводствах.

Бігли більшість населення селилася в «слободах» і відмовлялася підпорядковуватись старостинській владі, поіменуючи себе козаками. Всіх

Богдан Хмельницький: історична постать у контексті процесів українського державотворення

приваблювало право козаків на володіння землею, та те, що вони не підпадали під кріпацтво, можливістю вільного господарювання.

Саме внутрішньою потребою козацтва в своїй організації, яка була обумовлена постійно зростаючою його чисельністю, можна пояснити появу Запорозької Січі. Постійне перебування козаків поза волостями диктувало необхідність їх об'єднання в згуртовані загони під проводами авторитетних отаманів. Міркування створити на порубіжжі міцну твердиню задля протистояння татарській агресії, з'явилася ще на початку XVI ст., коли литовський уряд замислювався над можливістю прийняття козаків на державну службу.

Низовою структурною ланкою Січі були курені, як осередки козацьких земляцтв, назви яких йшли від місцевостей, в яких мешкали козаки на волостях. Так, у XVI ст. на Запоріжжі нараховувалось сім куренів: Пашківський, Титарівський, Дерев'янківський, Поповичівський, Іванівський, Канівський та Дядьківський.

Курінь знаходився під проводом курінного отамана, який обирався курінною радою з авторитетних козаків, та не потребував затвердження на посаді з боку загального січового кола. Окрім суто військової організації життя на куренях в самій Січі варті згадки й фобург-містечки, що забезпечували оборону підступів до Січі, а разом з тим і терпіли захожих людей. Бо січовий острів вміщував не більше ніж 8 тис. козаків, у той час як всього їх налічувалось до двадцяти тисяч, решта знаходила притулок у військових містечках [2; 6, с. 330].

Вважалося, що той хто володів Кодаком, той володів ключами від Січі. Так є відомості про фобурги: Переволочне, Мишурин Ріг, Микитин Ріг, Самар, Кам'яний Заток, Романково, Половиц. Як зазначає акад. М. Є. Слабченко – запорозькі містечка не мали своєї питомої політичної фізіономії. Вони світили відображеним світлом Січі. За люстраціями королівщини людяність містечок

Богдан Хмельницький: історична постать у контексті процесів українського державотворення

ділилась на січовиків та підлеглих війську. Ці останні звалися поспільством і об'єднувались в громаду міста [3].

Козацьким очільникам, уряд намагався забезпечити міцне матеріальне становище, насамперед через реалізацію їх права на землеволодіння. Старшим реєстрового війська, на період від сейму до сейму, призначався комісар, яким міг стати лише шляхтич, чію кандидатуру пропонували королю на затвердження великий та польний коронні гетьмани [4]. Комісар складав присягу на вірність королю та Речі Посполитій, текст якої сейм затвердив у ординації. Старший комісар знаходився у прямому підпорядкуванні великому гетьману коронному та отримував повноваження головнокомандуючого, який мав право вищого суду над реєстровцями.

Також вводилась заборона брати шлюб з міщанами. А в разі виникнення спору між міщанином та козаком, він підлягав розгляду спільно підстарости та козацького полковника [7, с. 10].

Література:

1. Воронянський А. В. История Украины: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Харьков.: Парус, 2011. 592 с.
2. Воронянський О. В. Еволюція системи державної влади в сучасній Україні в контексті концепції патронально-клієнтарних відносин. *Державне будівництво*. 2012. № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2012_1_6.
3. Воронянський О. В. Концепт національного суверенітету як принцип реалізації політичних прав нації. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2011. №. 9. С. 255-260.

Богдан Хмельницький: історична постать у контексті процесів українського державотворення

4. Воронянський О. В. Роль національного суверенітету в легітимації державної влади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. №. 2. С. 216-221.
5. Калініченко В.В., Воронянський О. В., Калініченко В.В. Історія України: від найдавніших часів до сьогодення. Навчальний посібник. Харків: Оберіг, 2016. 440 с.
6. Слабченко М. Є. Соціально-правова організація Січи Запорозької. Т. 5 : Організація народного господарства України від Хмельниччини до світової війни: (відбитка з 3-го випуску «Праць Комісії для виучування історії західньо-руського та українського права». Збірник соціально-економічного відділу ВУАН. № 12). Київ : Друк. Української АН, 1927. С. 203-340.
7. Стороженко І. С. На яку січ спирався Б. Хмельницький, готуючи повстання проти польської влади в Україні? Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження. Вип. 7. 2009. С. 6–18.